

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертацію **Магаліса Олександра Володимировича**
«Творча діяльність Станіслава Павлюченка

в українському хоровому виконавстві ХХ – початку ХХІ століть» на
здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю
26.00.01 – теорія та історія культури

Українська хорова культура ХХ століття явила світові видатні постаті диригентів, творчість котрих ґрунтувалася на глибинному осягненні традицій народного гуртового співу та академічного хорового виконавства. Поряд із такими митцями як Олександр Кошиць, Дмитро Котко, Нестор Городовенко, Павло Муравський, Григорій Верьовка, Михайло Кречко, Андрій Кушніренко, називаємо і Станіслава Євстигнійовича Павлюченка (1937–2010), життєвий і творчий шлях якого нерозривно пов'язаний з українським народнопісенним хоровим мистецтвом. Багатогранний талант С. Павлюченка зумовив формування декількох поколінь відомих діячів українського музичного мистецтва та виховання естетичних смаків української інтелігенції, сприяючи виявленню в них національного патріотичного світовідчуття.

Незаперечною є **актуальність** дисертаційної роботи п. О. Магаліса, оскільки незважаючи на вагомий внесок С. Павлюченка у розвиток українського хорового мистецтва, до цього часу ще не було здійснено ґрунтовних досліджень його мистецького феномену.

Автор ставить собі за *мету* – дослідити мистецьку діяльність С. Павлюченка та висвітлити її роль і значення в контексті розвитку українського народно-хорового виконавства останньої третини ХХ – початку ХХІ ст. Те, що її досягнення пов'язане з вивченням народно-хорового виконавства, є принципово важливою предметно-методологічною орієнтацією дисертаційного дискурсу, бо художня творчість виявляє і фіксує, інституціонально-знаково визначає ті іманентні механізми культури, завдяки яким можна дістатись й до наукової апробації такого феноменального явища, яким є народно-хорове виконавство. Для досягнення мети дослідження О. Магаліс ставить перед собою такі

завдання: проаналізувати наукові та музично-нотографічні джерела пов'язані з досліджуваною проблематикою; визначити основні фактори, що вплинули на становлення та розвиток творчої індивідуальності С. Павлюченка; простежити мистецьку та педагогічну діяльність С. Павлюченка; окреслити основні етапи становлення та розвитку творчої особистості митця; проаналізувати діяльність Ансамблю пісні і танцю Червонопрапорного Західного прикордонного округу та студентського Українського народного хору КНУКіМ в період роботи з ними С. Павлюченка; виявити мистецькі алгоритми творчого світобачення митця; проаналізувати обробки та аранжування, зроблені С. Павлюченком на предмет виявлення в них оригінальних стильових особливостей.

В основу *методології дослідження* покладено музично-історичний та музично-теоретичний методи аналізу нотографічних джерел, представлених партитурами обробок, аранжувань та інструментувань С. Павлюченка. У зв'язку з цим в дисертації застосовано метод структурно-композиційного та компаративного аналізу. Водночас, в роботі використані методи систематизації, інтерв'ювання колег та учнів митця, а також науковців, пов'язаних із сферою проблематики народного хорового виконавства.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що в дисертації *вперше:* досліджено різні аспекти творчої діяльності С. Павлюченка та їх вплив на розвиток народного хорового мистецтва України останньої третини ХХ – початку ХХІ ст.; охарактеризовано діяльність С. Павлюченка в проекції на суспільно-історичний контекст другої половини ХХ – початку ХХІ століття, зокрема, висвітлено вплив ідеологічних стереотипів радянської доби, які прямо, або опосередковано позначилися на формуванні творчої індивідуальності митця та аспектах його мистецької реалізації; проаналізовано характерні структурні особливості обробок та аранжувань митця, зокрема: специфіку драматургічних кульмінацій, тембральну та динамічну поліваріантність в куплетах, співвідношення симетричних та асиметричних структур; наведено зразок застосування прийомів, притаманних індивідуальному композиційному стилю С. Павлюченка на прикладі створеної дисертантом авторської обробки пісні «Третій празник» (вірші Т. Рибар, музика І. Білика); *уточнено та доповнено:*

відомості, щодо викладацької діяльності С. Павлюченка у студії з підготовки акторських кадрів при Державному українському народному хорі ім. Г. Верьовки; відомості щодо творчої діяльності С. Павлюченка на посаді диригента оркестру та диригента-хормейстера Державного українського народного хору ім. Г. Верьовки; *набули подальшого розвитку*: вклад С. Павлюченка в розвиток українського хорового виконавства; аналіз обробок та аранжувань С. Павлюченка на предмет виявлення в них композиційних засобів, що підкреслюють емоційно-психологічний ефект музично-вербальних кульмінацій.

Проаналізувавши апробацію результатів дослідження п. О. Магаліса, переконуємося, що автор брав участь у чисельних міжнародних та всеукраїнських конференціях, опублікував 14 одноосібних наукових праць, серед яких 9 праць апробаційного характеру; 4 статті у наукових фахових виданнях України; 1 стаття у виданні, внесеному до міжнародної наукометричної бази.

Структура дослідження повністю узгоджена із загальною логікою системного розгляду явища мистецької діяльності С. Павлюченка як феномену художньої культури.

Виходячи з низки визначених позицій, на яких засновується ця структура, спробуємо прослідкувати концепційну динаміку дисертаційного дискурсу і звернемось до **головних змістових складових** дослідження.

Перш за все, це *теоретична та джерельна база дослідження*. Вона вже сама собою надає можливості вибудовувати фактологію та хронологію предмету роботи.

Теоретичною основою дослідження стали більше двохсот джерел з культурології, мистецтвознавства, музикознавства.

Другою важливою компонентою дослідження є *джерельна база*, яку склали: наукові, навчально-методичні, періодичні видання за проблематикою дисертації, а також аудіо-інтерв'ю та твори С. Павлюченка.

У *Вступі* обґрунтовано вибір теми дослідження; охарактеризовано зв'язок роботи з науковими планами та темами; визначено мету, завдання, об'єкт та

предмет дослідження; вказано методи, охарактеризовано наукову новизну та практичне значення отриманих результатів; подано інформацію про особистий внесок здобувача, апробацію результатів дисертації, публікації з проблеми дослідження, структуру та обсяг дисертації.

Перший розділ дисертації «Творча діяльність С. Павлюченка як предмет мистецтвознавчого аналізу» зосереджено на огляді наукових, науково-публіцистичних праць та джерельній базі дослідження, тобто автор з'ясовує теоретико-методологічне, історіографічне підґрунтя аналізованої в дисертації проблематики.

Теоретичним підґрунтям наукового дослідження автор обирає фахові наукові праці у галузі диригентського мистецтва, історико-теоретичного музикознавства, українського народнопісенного фольклору, вокальної стилістики вітчизняних науковців (В. Верховинець; В. Зубицький; М. Колесса; Л. Костенко, Л. Шумська; В. Рожок; І. Ярошенко), дисертаційні роботи (Г. Голяки; Н. Пиж'янової; В. Рожка; О. Скопцової), монографії: М. Варакути, Т. Каболової, Г. Макаренка, В. Рожка, О. Скопцової, Т. Турчиної.

Висвітлені в друкованих наукових джерелах аспекти, О. Магаліс доповнює інформацією, отриманою ним безпосередньо під час інтерв'ювання колег та учнів маестро. Отриманий інформаційний масив логічно структурований в двох площинах: біографічно-хронологічний, котрий корелюється відповідно з основними етапами життя і творчості С. Павлюченка, та фахово-диференційований, в якому окреслюються характерні риси мистецького портрета С. Павлюченка, виходячи із специфіки його творчої реалізації.

У підрозділі 1.1. «Історіографія проблеми та джерельна база дослідження» дисертант звертається до теоретичного осмислення таких понять, як «творчість», «творча діяльність», «педагогічна діяльність» в проекції на професійну практику митця. Для глибшого розуміння творчої особистості С. Павлюченка автор здійснює огляд публікацій науковців, котрі присвячені майстру. До джерельної бази дослідження увійшли: відео-інтерв'ю, аудіо-інтерв'ю, інтерв'ю з С. Павлюченком в друкованих засобах інформації, вкладки до компакт-дисків з музичними творами записаними в різні часи Ансамблем ЧЗПО та студентським

народним хором КНУКіМ під орудою С. Павлюченка, партитури обробок, аранжувань та інструментувань С. Павлюченка. Проведений аналіз засвідчив відсутність всебічного дослідження творчої особистості С. Павлюченка, що і зумовило вибір теми дисертації Олександром Магалісом.

У підрозділі 1.2. автор розглядає українське народне хорове мистецтво як підґрунтя творчої реалізації С. Павлюченка. Автор, аналізуючи етапи еволюції цього виду мистецтва, звертається до витоків та розвитку національної вокальної хорової школи від П. Демуцького до А. Авдієвського.

У другому розділі «Професійна діяльність С. Павлюченка як культурно-мистецький феномен», що складається із трьох підрозділів, охарактеризовано основні етапи мистецької діяльності С. Павлюченка (підрозділ 2.1.). Зокрема, проаналізовано період його роботи на посаді диригента оркестру та диригента-хормейстера Державного заслуженого українського народного хору ім. Г. Верьовки (1966–1971 роки); засновника, художнього керівника та головного диригента Ансамблю пісні і танцю Червонопрапорного Західного прикордонного округу (1971–1993 роки); завідувача кафедри народнопісенного виконавства, художнього керівника і головного диригента студентського Українського народного хору КНУКіМ (1984–2010 роки). Звернено увагу мистецьким алгоритмам, які С. Павлюченко застосовував під час репетиційної роботи (підрозділ 2.2.) та його педагогічній діяльності (підрозділ 2.3.).

В результаті аналізу, О. Магаліс приходить до висновку, що «С. Павлюченко провадив педагогічну діяльність у Київському національному університеті культури і мистецтв, де створив школу народного пісенного виконавства» (с. 117). Найвидатнішими випускниками кафедри, які: «...активно реалізують свій творчий потенціал в площині народнопісенного жанру є: М. Варгун, С. Вовк, О. Скопцова» (с. 117). Дослідник підкреслює роль С. Павлюченка як управлінця-менеджера (завідувач кафедри народнопісенного виконавства, декан факультету музичного мистецтва КНУКіМ) у розвитку мистецької діяльності студентських творчих колективів кафедри, зокрема, фольклорного ансамблю «Кралиця». Підкреслено, що вихованці ансамблю «...по закінченні навчання успішно використовують отримані під час освітнього

процесу знання у професійних мистецьких колективах України. Учасниці гурту ДахаБраха Н. Гаренецька, І. Коваленко, О. Цибульська систематично та професійно почали досліджувати фольклорні джерела саме під час навчання в КНУКіМ у складі фольклорного ансамблю «Кралиця». Вихованицями ансамблю є Т. Школьна, солістка Національної філармонії України; М. Карагода працює хормейстером дитячої школи-студії «Берегинька» при Київському академічному театрі українського фольклору «Берегиня»; К. Павленко, солістка гурту Go_A, яка з 2009 по 2013 роки навчалась у КНУКіМ і також є вихованицею ансамблю «Кралиця»» (с. 117).

У третьому розділі «Аранжувально-композиторська діяльність С. Павлюченка» О. Магаліс здійснює ґрунтовний аналіз обробок та аранжувань митця з метою виявлення різноманітних виконавських засобів, використання яких дозволило маестро досягати ефекту цілісної та довершеної музичної картини. Розділ складається з двох підрозділів. У першому розглянуто драматургічні засади аранжувально-композиційної творчості С. Павлюченка, у другому – мистецьке переосмислення С. Павлюченком авторської пісенної творчості українських композиторів та поетів – його сучасників.

О. Магаліс відзначає особливості обробок та аранжувань С. Павлюченка: використання ускладнень фактури за рахунок збільшення кількості голосів, модуляцій, чергування заспіву солістів та хору, спів соліста на фоні звучання хору, використання народного музичного інструментарію, підголоскової і імітаційної поліфонії, гомофонно-гармонічного викладу.

Розглядаючи творчу співпрацю С. Павлюченка з митцями-сучасниками, автор дисертації пропонує широкий перелік персоналій, що засвідчує відданість маестро саме національній музичній культурі і вказує на вагому роль С. Павлюченка в процесі становлення українського хорового виконавства останньої третини ХХ – початку ХХІ століть.

Також слід відзначити додатки, які збагачують дисертацію, роблять її ще більш інформативно насиченою та виявляють особисту участь дисертанта у розвитку українського хорового виконавства ХХ – початку ХХІ століть.

Відзначаючи науковий рівень дисертації О. Магаліса, висловлюємо окремі зауваження і побажання:

1. У роботі бракує філософського підґрунтя осмислення творчого універсалізму С. Павлюченка. Це збагатило б теоретичну основу дослідження.

2. Оскільки в дисертації постать С. Павлюченка розглядається крізь призму управлінця-менеджера (завідувач кафедри народнопісенного виконавства, декан факультету музичного мистецтва КНУКіМ), то варто було би цей аспект розкрити на основі праць Г. Гагоорта, М. Поплавського (Гагоорт Гіп. Менеджмент мистецтва. Підприємницький стиль / переклав з англ. Богдан Шумилович. Львів: Літопис, 2008. 360 с.; Поплавський М. Менеджер культури: підручник. К.: МП «Леся», 1996. 416 с.: іл.) та інших.

3. *Запитання:* яким чином творчі напрацювання С. Павлюченка сьогодні зберігаються і примножуються у КНУКіМ та інших освітніх закладах України?

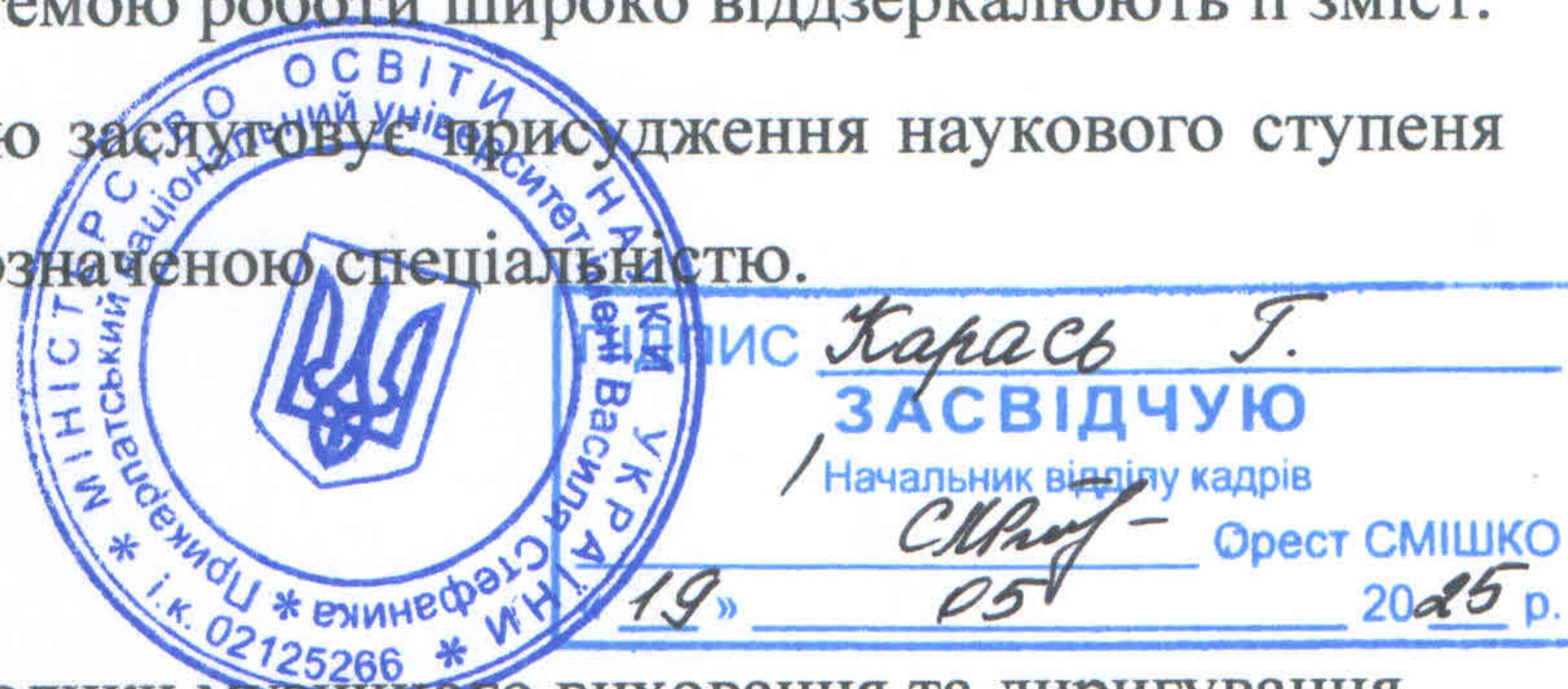
Наведені зауваження не впливають на оцінку роботи, швидше засвідчують перспективність проблематики і потребу її подальшого поглибленого вивчення. Вважаємо, що дисертація підтверджує самостійність роботи, відповідність її змісту і поставленим завданням та викладена на належному рівні.

Тому вважаємо, що дослідження Магаліса Олександра Володимировича «Творча діяльність С. Є. Павлюченка в українському хоровому виконавстві останньої третини ХХ – початку ХХІ століть» цілком відповідає вимогам ДАК МОН України до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства зі спеціальності 26.00.01 – теорія та історія культури. Автореферат та усі публікації за темою роботи широко віддзеркалюють її зміст.

О. В. Магаліс повною мірою заслуговує присудження наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за означеною спеціальністю.

Офіційний опонент:

Доктор мистецтвознавства,
професор, професор кафедри методики музичного виховання та диригування
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника,
заслужений працівник культури України

Ганна КАРАСЬ